Skolinspektionen

Bilaga 1

Rapport
2012-12-18
Dnr 40-2011:6484

Rapport

efter kvalitetsgranskning av gymnasial lärlingsutbildning vid Yrkesgymnasiet i Sollentuna kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Yrkesgymnasiet

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Resultat

Inledning

Ungefär hälften av eleverna i gymnasieskolan går på ett yrkesprogram. I den nya gymnasieskolan från 2011 finns det 18 nationella program, varav tolv räknas som yrkesprogram och sex som högskoleförberedande program. De nationella yrkesprogrammen kännetecknas av att examensmålen tar sikte på arbetslivets behov och att programmen innehåller yrkesämnen. Yrkesprogrammen ska enligt skollagen utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. Alla elever på yrkesprogram ska inom ramen för utbildning också ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning omfattar elever som påbörjade sin utbildning höstterminen 2011 vilket innebär att 2010 års skollag är utgångspunkt för Skolinspektionens granskning. Elever i högre årskurser som följer äldre bestämmelser ingår inte i denna granskning. Gymnasial lärlingsutbildning definieras enligt 1 kap. 3 § gymnasieförordningen som ”utbildning inom ett yrkesprogram som till mer än hälften genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan”. På en gymnasial lärlingsutbildning ska således mer än hälften av den totala utbildningstiden genomföras på en arbetsplats, motsvarande minst 1 251 gymnasiepoäng.

Med arbetsplatsförlagd utbildning avses, enligt 1 kap. 3 § gymnasieförordningen ”lärande på ett program som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan”. Både svenska och internationella studier av yrkesutbildningars kvalitet visar på att en viktig framgångsfaktor är att det bedrivs en planerad och systematisk samverkan mellan skola och arbetsliv avseende den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av gymnasial lärlingsutbildning under våren/hösten 2012. Granskningen vid Yrkesgymnasiet i Sollentuna kommun ingår i detta projekt.

Yrkesgymnasiet besöktes den 25 oktober och 13 november 2012. Ansvariga inspektörer har varit utredarna Peter Holmberg och Annika Jervgren. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av gymnasial lärlingsutbildning genomförs totalt i 24 kommunala skolor och 16 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Yrkesgymnasiet i Sollentuna

Yrkesgymnasiet är beläget centralt i Sollentuna och är en nystartad gymnasieskola tillhörande Thorengruppen. Skolan har 127 elever, i årskurserna 1 och 2. Skolan har enbart yrkesprogram och har gymnasial lärlingsutbildning som sin verksamhetsidé. Elever som vill ha ett annat upplägg på sin utbildning hänvisas till andra gymnasieskolor.

Följande program finns vid Yrkesgymnasiet; bygg och anläggning med 26 elever, el och energi med 26 elever, fordon och transport med 15 elever, handel och administration med 17 elever, hantverk (frisör) med 10 elever samt hotell och turism med 23 elever. Vård- och omsorgsprogrammet har börjat innevarande termin och har 8 elever i årskurs 1. Samtliga elever är gymnasiala lärlingar.

Yrkesgymnasiets ledningsorganisation består av en rektor, som ansvarar för den dagliga ledningen av skolan. Skolinspektionens kvalitetsgranskning vid skolan har avsett programmen; bygg- och anläggning, fordon och transport, handel och administration samt vård- och omsorg.

Underlaget för granskningen består av dokument från skolan samt av information som samlades in under intervjuerna vid besöken. Intervjuer genomfördes på skolan, dels med rektorn, dels med de fyra yrkeslärarna på de aktuella programmen. Nio elever intervjuades totalt, varav sex intervjuades på skolan och tre intervjuades på respektive arbetsplats, varvid även elevernas handledare intervjuades.

Syfte och frågeställningar

Syfte

Skolinspektionen har granskat kvaliteten i gymnasial lärlingsutbildning för att säkerställa att eleverna ges möjlighet att utveckla de yrkeskunskaper de har rätt till. Detta gäller särskilt de arbetsplatsförlagda momenten liksom hur dessa fasas ihop med de skolförlagda momenten. Skolinspektionens tidigare kvalitetsgranskning av det arbetsplatsförlagda lärandet i gymnasieskolan från 2010 visar på allvarliga brister i många avseenden. För den nya utbildningsformen gymnasial lärlingsutbildning är kvalitet i det arbetsplatsförlagda lärandet av helt avgörande betydelse då mer än hälften av utbildningen ska vara arbetsplatsförlagd. Eventuella kvalitetsbrister i utbildningen på arbetsplatsen kan därför inte på samma sätt som vid traditionell yrkesutbildning kompenseras med skolförlagda moment.

Gymnasial lärlingsutbildning kan bedrivas inom ramen för samtliga yrkesprogram som en av två alternativa vägar till en yrkesexamen. Det är viktigt att försäkra sig om att kvaliteten är hög och jämn så att den nya utbildningsformen upplevs som ett likvärdigt alternativ till en i huvudsak skolförlagd yrkesutbildning.

Frågeställningar

För att säkerställa att eleverna inom lärlingsutbildningen får den utbildning de har rätt till måste granskningen omfatta kvaliteten i de yrkesinriktade delarna av gymnasiala lärlingsutbildningen oavsett deras förläggning. Kvalitetsgranskningen styrs därför av följande huvudfrågeställningar:

1. **Genomförs det arbetsplatsförlagda lärandet inom lärlingsutbildningen i enlighet med gymnasieskolans styrdokument och i samverkan med det lokala arbetslivet så att utbildningens kvalitet säkerställs?**
2. **Ser skolan till att de skolförlagda och arbetsplatsförlagda momenten fogas samman så att kvaliteten och likvärdigheten i de yrkesinriktade delarna av lärlingsutbildningen säkerställs?**

För att kunna genomföra granskningen har dessa huvudfrågeställningar brutits ned i 17 specifika frågor som mer direkt belyser olika kvalitetsaspekter i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Dessa frågor har grupperats i följande fem områden för att ge struktur i granskningen.

A. Planering av utbildningen
B. Genomförande av utbildningen på skola och arbetsplats
C. Elevens situation

D. Uppföljning och bedömning
E. Utvärdering och kvalitetsarbete

Metod och material

Metod

Kvalitetsgranskningen av gymnasial lärlingsutbildning omfattar såväl de arbetsplatsförlagda som de skolförlagda yrkesinriktade delarna av utbildningen, men tyngdpunkten ligger på den arbetsplatsförlagda delen. En kombination av enkäter och intervjuer samt observationsstudier har utgjort grunden för granskningen. Granskningen av de 40 gymnasieskolorna med gymnasial lärlingsutbildning genomförs under perioderna maj samt september-november 2012.

Intervjuerna omfattar elever, yrkeslärare, rektor och handledare på arbetsplatsen. Varje skolbesök beräknas omfatta två-tre arbetsdagar. I samband med att dokument begärts in har Skolinspektionen därutöver efterfrågat en verksamhetsbeskrivning som fyllts i av rektor. Skolinspektionen har på så vis fått en inledande bild av hur skolans undervisning och det arbetsplatsförlagda lärandet är upplagt. Fyra nationella program har ingått i granskningen, bygg- och anläggning, fordons- och transport, handels- och administration samt vård och omsorg. Det är inte så vanligt förekommande att det finns lärlingar inom alla fyra granskade program på samtliga utvalda skolor, såsom fallet är på Yrkesgymnasiet i Sollentuna. Vid urvalet har detta beaktats så att det totalt ändå blir en jämn spridning mellan de fyra programmen.

Vid varje utvald skola har två till tre gymnasiala lärlingar per program utsetts för intervju inom de fyra yrkesprogram som projektet valt ut för granskning. Som en följd av urvalet intervjuas även dessa elevers handledare på arbetsplatsen och yrkeslärare i karaktärsämnen med ansvar för bedömning och betygssättning samt den rektor som har ansvaret för eleven.

Inför skolbesök och arbetsplatsbesök har projektledning och inspektörer informerat om projektets syfte, hur granskningen går till och hur insamlad information kommer att hanteras. De utvalda eleverna har i första hand intervjuats ute på sina lärlingsplatser, ibland har det även, som vid Yrkesgymnasiet, gjorts på skolan. Även lärlingarnas handledare har intervjuats på sina arbetsplatser. Skolans rektor liksom de yrkeslärare som är ansvariga för de aktuella programmen har intervjuas på skolan.

Skolbesöket avslutades med en återkoppling från inspektörerna till en ny tillförordnad skolledning, då rektor hunnit avsluta sin tjänst mellan inspektörernas

båda besöksdagar. Den rektor som svarat på frågorna och står för empirin finns således inte kvar på skolan.

För intervjuerna har särskilda intervjuguider tagits fram utifrån vilka inspektörerna har genomfört strukturerade intervjuer. Frågeställningarna för granskningsprojektet har brutits ner i intervjufrågor anpassade för de olika grupperna. Syftet med intervjuerna har varit att få intervjupersonerna att kunna tala relativt fritt inom ramen för de frågeområden som bestämts. Det är önskvärt att intervjuerna hålls mer som öppna samtal, inte minst vid besöken på arbetsplatser.

För att få större djup i granskningen och ett mer undervisningsnära perspektiv har, där så varit möjligt, ett antal observationer genomförts genom att eleven följs i dennes aktuella aktivitet. Sådana observationer kan sen ligga till grund för samtalen med elev, handledare och lärare.

Resultat

A. Planering av utbildningen

I propositionen 2010/11:104 framhåller regeringen att en viktig förutsättning för att utbildningen på arbetsplatsen ska hålla hög kvalitet är att samarbetet mellan skolan och arbetsplatsen fungerar bra. Läraren och företrädaren för arbetsplatsen bör gemensamt planera och fördela innehållet i utbildningen, men det är läraren som med stöd av handledarens underlag ska ansvara för betygssättning av alla kurser. Även den Nationella lärlingskommittén (SOU 2011:72) har påtalat vikten av lärarens och handledarens gemensamma planering.

- ***Finns en uttalad strategi för gymnasial lärlingsutbildning vid skolan?***

Yrkesgymnasiet verksamhetsidé och utbildningsmodell utgår från gymnasial lärlingsutbildning och alla gymnasieelever vid skolan följer lärlingsspåret. Skolans elever har valt lärlingsspåret genom att söka till skolan. Det finns en särskild samordnare för lärlingsplatser. Samordnaren administrerar kontrakt och avlastar yrkeslärarna före och efter APL-perioder.

Då eleverna är unga och oerfarna vid hur arbetslivets ser ut finns det enligt yrkeslärarna en möjlighet att pröva på en arbetsplats i form av miljöpraktik under en vecka för att undvika felval. Om den valda utbildningen inte skulle fungera försöker skolan i första hand hitta en annan lärlingsplats inom programmet eller annat program. Om eleven vill övergå till helt skolförlagd utbildning måste denne dock byta skola.

Skolinspektionen bedömer att skolan har en tydlig strategi för gymnasial lärlingsutbildning och att det upplägget är tydligt även för eleverna. Eleverna har under första terminen möjlighet att göra en kort, tidig miljöpraktik för att reducera risken för felval.

- ***Hur planerar och organiserar skolan lärlingsutbildningen?***

Yrkeslärarna har tillsammans med skolans lärlingssamordnare ansvar för planering av det arbetsplatsförlagda lärandet. Varje yrkeslärare ansvarar för att etablera ett samarbete med företag i den aktuella branschen. Läraren ringer och besöker företag utifrån sitt eget nätverk eller utifrån en centralt framtagen lista på företag i regionen.

Yrkesgymnasiet har en grundmodell som tillämpas inom hela koncernen. Yrkesläraren informerar företaget om skolans koncept och behov av handledare med aktuella kompetenser. Under höstterminen i årskurs 1 är eleverna inne på skolan och läser gymnasiegemensamma ämnen samt grunderna i yrkesämnet. Då görs också en kartläggning av elevens önskemål inför val av lärlingsplats. Vårterminen i årskurs 1 är eleverna ute på sina arbetsplatser två dagar i veckan och är i skolan tre dagar. Under årskurs 2 är eleverna ute tre dagar och två dagar inne på skolan och tredje året blir det tre-fyra dagar ute per vecka. Därefter sammanför läraren de företag som är intresserade av ett samarbete, med en elev som är intresserad av att vara på just det företaget. Eleven får komma till företaget och presentera sig, samt överlämna ett CV och ett personligt brev. Om båda parter fortfarande är intresserade av att samarbeta efter mötet, skrivs ett avtal och ett utbildningskontrakt.

Från några arbetsplatser finns ibland önskemål om längre sammanhängande APL-tid vid vissa tillfällen, t ex för att eleven ska kunna delta i ett helt arbetsmoment. Detta försöker man på skolan lösa från fall till fall då det ofta är positivt ur lärandesynvinkel. Ibland har elever egna önskemål och kontakter i branschen. Då försöker skolan tillgodose dessa önskemål, och låta eleven göra sin APL på det aktuella företaget.

Det är främst mindre företag som tar emot gymnasiala lärlingar, vilket ofta innebär att eleverna ofta måste byta arbetsplats för att få en allsidig utbildning enligt kursplanerna. Detta innebär givetvis mycket extra arbete för alla berörda enligt yrkeslärarna. Inom handeln finns inga problem då det genomgående är positiv respons från företagen. Inom bygg har konjunkturen kraftigt förändrats på kort tid, vilket har påverkat tillgången på byggarbetsplatser.

Skolinspektionen bedömer att skolan genomgående har en god planering och organisation av verksamheten. Lärarna besöker arbetsplatserna och är noggranna i urvalet för att kvalitetssäkra både handledare och arbetsplats.

- ***Finns förutsättningar för en skolförlagd inledning på lärlingsutbildningen?***

Hela höstterminen i årskurs 1 är eleverna inne på skolan, då läser de gymnasiegemensamma ämnen samt grunderna i yrkesämnet. Till stöd för detta finns på skolan tillgång till bygghall, fordonsverkstad, frisörsalong samt elverkstad med utrustningar. Yrkeslärarna framhåller behovet av att ha tillgång till en verkstadslokal i de fall en elev varit sjuk eller halkat efter på annat sätt. Önskemål om att komplettera med en särskild utegård för byggutbildningen låg högt på önskelistan.

Skolinspektionen bedömer att det finns förutsättningar för en skolförlagd inledning på lärlingsutbildningen.

- ***Har alla elever tillgång till lärlingsplatser?***

Samtliga elever på Yrkesgymnasiet, utom vårdeleverna, har enligt rektor en lärlingsplats och ett utbildningskontrakt, som föregåtts av ett avtal mellan skola och arbetsplats. Eleverna på det nystartade vård- och omsorgsprogrammet har ännu inte påbörjat sin första APL-period, varför skolan vid inspektörernas besök inte visste hur den kommer att lyckas med anskaffningen av platser för dessa elever. Vårdutbildningen ställer krav på sex sammanhållna veckor på arbetsplatsen.

Vissa kurser i undervisningen kan vara förlagda både på arbetsplatsen och i skolan, t.ex. servicekunskap. Genomförda moment bokförs för varje elev i den lärlingspärm som finns på varje arbetsplats. Eleverna har även en egen loggbok, digitalt eller i pärm, där de fyller i de moment som har genomförts. Betyg på kurser sätts successivt.

Skolinspektionen konstaterar att alla elever har tillgång till en arbetsplats men att det för vårdeleverna fortfarande är oklart om alla elever kommer att tilldelas en arbetsplats.

- ***Vem har ansvaret för att skaffa lärlingsplatser?***

Att skaffa lärlingsplatser är enligt rektor en del av yrkeslärarnas tjänst. Varje yrkeslärare ansvarar för att etablera samarbete med företag i den aktuella branschen, som vill ta emot en lärling från Yrkesgymnasiet. Respektive yrkeslärare sköter detta själv, med visst stöd av skolledningen och lärlingssamordnare. Lä-

raren kontaktar och besöker företagen utifrån det egna nätverket, eller utifrån en lista på företag i regionen som tagits fram centralt inom Thoréngruppen. Yrkesläraren informerar företaget om Yrkesgymnasiets koncept och om behov av handledare med aktuella kompetenser.

Två gånger per år görs ett förarbete från huvudmannens sida, då en central näringslivssamordnare tar kontakt med olika företag. Skolan har en "årsklocka" för anskaffning av praktikplatser och placering av elever. På hösten i årskurs ett ska eleverna få se på bredden av yrket. Skolan bjuder då in företrädare för näringslivet och gör studiebesök på olika företag Efter det får eleven göra en önskelista. De skriver ett CV och ett personligt brev i svenska. Eleven får sen åka ut och träffa de företag som de är intresserade av. Enligt rektor har en överenskommelse gjorts med bemanningsföretaget Adeco om att under en heldag per skola ge stöd åt eleverna inför matchning av elev och företag. Förhoppningsvis nappar det aktuella företaget och eleven får börja. Platsen testas sedan under några veckor, vilket enligt rektor har fungerat bra under skolans första år.

Ibland har elever egna önskemål och kontakter i branschen. Då försöker skolan tillgodose dessa önskemål, och låta eleven göra sin APL på det aktuella företaget. Det händer även att elever skaffar helt egna lärlingsplatser t ex hos sina släktingar, vilket enligt rektor ibland är lite tveksamt. Då brukar skolan försöka se till att platsen används för annan elev. Någon gång har det fått fungera som en inkörsport till fortsatt samarbete.

Sollentuna har tillgång till Stockholmsregionens stora utbud i alla branscher, vilket enligt yrkeslärarna gör förutsättningarna för arbetsplatsförläggning relativt goda. Förutom inom byggbranschen med dess tydliga konjunkturberoende framhåller yrkeslärarna att det ibland kan vara svårt att få tag på APL-platser i konkurrens med de stora, etablerade kommunala skolorna, främst inom vård. Det är mest mindre företag som tar emot lärlingar. Skolan arbetar med att göra matchningen så bra som möjligt mellan elevernas och företagens profiler.

Skolinspektionen bedömer att skolan har en tydlig ansvarsfördelning och att det i första hand är yrkeslärarna som anskaffar och kvalitetssäkrar arbetsplatserna, med ett stöd från lärlingssamordnare och rektor.

- ***Finns brister i utformning av utbildningskontrakt?***

Enligt skollagen ska det för elev i gymnasial lärlingsutbildning upprättas utbildningskontrakt som bl a ska ange vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen och omfattningen av dessa delar. Så är ofta inte fallet utan i bästa fall fogas en bilaga till kontraktet eller annat dokument, t ex individuell studieplan som anger detta. Detta är väsentligt dokument för planeringen av elevens utbildning så att den motsvarar kraven i styrdokumenten. I förarbetena

(prop. 2010/11: 104, Kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning) framhålls att fördelningen av utbildningens innehåll mellan arbetsplats och skola är en viktig uppgift. Likvärdig utbildning förutsätter att uppdelning och planering hela tiden tar sin utgångspunkt i de nationellt beslutade ämnesplanerna. Regleringen i kontraktet ska alltså utgå från ämnesplanerna. Detta gäller även när utbildningen sker på en arbetsplats. Regeringen anser vidare att utbildningskontraktet ska vara ett sammanhållet avtal som reglerar förhållandet mellan skolhuvudman, arbetsplats och elev, varför det av utbildningskontraktet bör framgå vad som är förlagt till arbetsplats.

Samtliga elever på Yrkesgymnasiet har utbildningskontrakt, som föregåtts av ett avtal mellan skola och arbetsplats. Thorengruppens har centralt framtagna mallar för utbildningskontrakt för eleverna. I dessa saknas dock preciseringar i fråga om vilka delar av utbildningen som är förlagda till arbetsplats och i vilken omfattning detta sker. Skolan hänvisar i stället till andra dokument, som individuella studieplaner eller bedömningsunderlag i elevpärmen på respektive arbetsplats. Yrkesläraren och handledaren har ansvaret för detaljerna när det gäller vilka delar av utbildningen som äger rum på arbetsplatsen. Vissa moment i undervisningen sker både på arbetsplatsen och i skolan, t.ex. servicekunskap.

Småföretagare tvekar enligt yrkeslärarna ibland att skriva på kontrakten. De vill helst ha en prövotid först och sedan brukar det gå bra när eleverna kommit ut. Alla mål som ska uppnås finns med i kontraktet. Huvudmannen vill skapa större systematik och lägga in kontrakten i ett datasystem. Rektorerna kommer då att ha en bättre överblick och kan lättare planera utbildningen framöver.

Skolinspektionen konstaterar att skolan har utbildningskontrakt för samtliga elever, men bedömer att det i dessa saknas preciseringar i fråga om vilka delar av utbildningen som är förlagda till arbetsplats och i vilken omfattning detta sker.

B. Genomförande av utbildningen i skola och på arbetsplats

Regeringen anser, i likhet med Skolinspektionens kvalitetsgranskning av APU (rapport 2011:2), att det är angeläget att elevens yrkeslärare gör regelbundna besök på arbetsplatsen. Sådana besök kan både ha till syfte att följa upp lärlingens kunskapsutveckling och att i samarbete med handledaren stämma av att lärlingens arbetsuppgifter i bredd, djup och innehåll svarar mot de mål som finns uppställda för utbildningen. Erfarenheter från

lärlingsförsöket visar att kontakten mellan handledare, lärare och lärling har stor betydelse för arbetsplatsens upplevelse av lärlingsutbildningen. Regeringen lämnar dock inget förslag om att reglera denna typ av arbetsplatsbesök, något som Skolinspektionen tidigare har uttryckt ett behov av (prop. 2010/11:104).

- ***Hur säkerställer skolan arbetsplatsens kvalitet***

Vid lärlingsutbildning måste, framhåller yrkeslärarna, en anpassning till de olika arbetsplatsernas förutsättningar ske. I samband med att lärlingsplatsen rekryteras och inför avtal och kontraktsskrivning bedöms förutsättningarna för huruvida målen i styrdokumenten (läroplan, ämnesplaner och kursmål) är möjliga att uppnå på den aktuella arbetsplatsen. Flera alternativa vägar finns att komplettera utbildningsmoment som inte kan genomföras på en viss arbetsplats. Det kan gälla att genomföra momenten skolförlagt, att byta arbetsplats (oftast för en kortare tid) eller att genomföra momenten som en extern kurs inom Thorengruppens utbud, t ex heta arbeten. En strävan finns att eleven så långt möjligt ska få sin utbildning på en arbetsplats, vilket ju ligger i lärlingskonceptets idé. Detta preciseras sedan i elevens lärlingspärm som en individuell studieplan.

Yrkeslärarna framhåller vikten av att det måste finnas viss flexibilitet i upplägget för att kunna genomföra lärlingsutbildning både sett ur elevens och arbetsplatsens behov. Olika branscher har skilda förutsättningar. Eleverna ger under skoldagarna återkoppling till lärarna hur arbetsplatsen fungerar och hur de trivs. De är i huvudsak nöjda med sina handledare och arbetsplatser. Genom täta och regelbundna besök menar lärarna att de kan bedöma att skolan och dess arbetsplatser utgör en trygg och säker miljö för eleverna, men det gäller att inpränta ett tänkande om arbetsmiljö, ergonomi och säkerhet. Lärlingsplatserna är också i stort sett nöjda med sina lärlingar, men bland finns högre förväntningar än rimligt, t ex inom vård och omsorg. Eleverna kommer ju att kunna vara mellan 15-19 år och det innebär en stor skillnad i mognad mellan de yngsta och äldsta eleverna, även om det också här finns stora individuella variationer. Arbetsplatsen tar inte heller automatiskt hänsyn till skolans värdegrund men det ingår i bedömning av arbetsplatsens lämplighet och eleverna förbereds innan de går ut på arbetsplatserna.

Skolinspektionen bedömer att skolan har god kontroll på arbetsplatsernas kvalitet genom att göra täta besök och få återkoppling från elever.

- ***Hur ofta besöker skolan eleverna och deras handledare under APL och vad avhandlas vid besöken?***

Det finns inga koncerngemensamma regler om antalet besök på arbetsplatserna. Yrkesgymnasiet i Sollentuna har en målsättning att eleverna ska få besök på sin APL-plats av yrkeslärare/mentor var fjortonde dag. Besöken syftar till att etablera en social kontakt och kontrollera att eleven trivs. En kontinuerlig, formativ bedömning äger också rum, där trepartssamtal, kunskapskontroll och bedömning ingår som viktiga delar. Dessutom ska läraren vid besöken ge stöd till handledaren. Yrkeslärarna uppger också att de besöker arbetsplatserna ungefär var fjortonde dag, även om det ibland händer att det är tre veckor mellan besöken. Kontakt kan även tas via telefonsamtal om besök har skett tidigare och arbetsplatsen fungerar bra. I början av APL-perioden kan det bli tätare besök, eftersom grupperna är relativt små och läraren då har tid att besöka varje elev.

Resursmässigt innebär yrkeslärarnas besök på arbetsplatserna en hög belastning på lärarna redan nu när det bara finns elever i årskurserna 1 och 2. Vissa utbildningar, främst bygg- och anläggning, ställer också stora krav på samordning från lärarens sida när det gäller att hitta relevanta byggobjekt. Visserligen är skolan fortfarande i en etableringsfas men om lärarna också ska ha tid för undervisning på skolan när fler elever tillkommer måste enligt yrkeslärarna mer tid och resurser avsättas för anskaffning av platser, kontakter med arbetsplatser och undervisningstid. Även rektor ska enligt skolans policy kontinuerligt besöka elevernas arbetsplatser.

Skolinspektionen bedömer att skolan gör regelbundna besök på arbetsplatserna och har en hög ambition när det gäller dessa besök. Skolan behöver dock försäkra sig om att yrkeslärarna på samtliga program har tillräcklig tid avsatt för att genomföra besöken och säkerställa utbildningens kvalitet.

- ***Hur säkerställer skolorna handledarens lämplighet och ser till att handledarutbildning genomförs?***

Enligt regeringens bedömning i prop. 2010/11:104 är handledarnas kompetens avgörande för kvaliteten i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Kompetens handlar dels om djup och bredd i yrkeskunskaperna, dels om kunskap om lärlingsutbildningens förutsättningar, t.ex. de mål och kunskapskrav som finns för den gymnasiala lärlingsutbildningen. Flera remissinstanser, däribland Skolverket och Nationella lärlingskommittén (SOU 2011:72), har föreslagit att handledarutbildning ska vara obligatorisk för deltagande arbetsplatser. Regeringen gör samma bedömning, när det gäller betydelsen av kompetenta handledare men väljer att inte göra handledarutbildning obligatorisk. Skolhuvudmannen har ett stort ansvar när det gäller att se till

att handledarna har den kunskap och erfarenhet som krävs för uppdraget. Det innebär att skolhuvudmännen bör ge handledare information, stöd och utbildning kring lärlingsutbildningens innehåll, mål, ramar och ansvarsfördelningen mellan skola och arbetsplats.

Det är enligt yrkeslärarna viktigt att hitta rätt personer som handledare. Handledarens roll gås igenom i samband med att handledare utses och erbjuds då introduktionsutbildning. Det finns en grundläggandet introduktion framtagen inom Thorengruppen, som genomförs av skolan och som är yrkeslärarnas ansvar. Skolans utbildning för handledare kommer inte så många till. I stället sker handledarutbildning ute på arbetsplatserna i samband med lärarens besök. På det stora hela har det fungerat bra med handledare så här långt. På hotellsidan har det varit en del handledare som inte har förstått att eleverna bara är sexton år och utan tidigare yrkeserfarenhet. Skolan försöker förmedla sin värdegrund ut till arbetsplatserna. De större företagen (främst inom byggsektorn) vill gärna anordna egna handledarutbildningar

Skolinspektionen bedömer att skolan är noggrann vid urvalet av arbetsplatser. Genom täta kontakter med både handledare och elever säkerställs att handledarens kompetens är tillräcklig och att samverkan fungerar. Där handledare inte har möjlighet att gå skolans handledarutbildning, ges det istället en kontinuerlig utbildning vid arbetsplatsbesöken.

- ***Hur fungerar programråden?***

Samråd med representanter för de olika branscherna sker vid regelbundna regionala och lokala programråd, där Thoréngruppens tre Stockholmsskolor deltar. I programråden ingår företrädare för respektive bransch- och fackorganisation, rektor, yrkeslärare och två elever från resp. program. Det är ändå svårt enligt yrkeslärarna att få företagen att komma till programråden. Vid dessa träffar diskuteras uppdraget och upplägget av utbildningen. På rådet diskuteras också om hur APL ska läggas upp samt utökat samarbete gällande centrala utbildningar och om möjligheten att få ut en klass till företag. Mycket handlar också om handledarrollen.

Skolinspektionen bedömer att skolan uppfyller kraven på programråd.

C. Elevens situation

- ***Hur förbereds eleverna innan de går ut på sin första arbetsplats och säkerställer skolan att arbetsplatsens värdegrund ligger i linje med skolans krav?***

Skolans första arbetsår har varit mycket inriktat på att förbereda eleverna på det sociala planet och hur man ska bete sig på en arbetsplats Eleverna arbetar inne på skolan första terminen bland annat för att förbereda sig och på att öva på detta genom rollspel och annat. Yrkeslärarna och i vissa fall kurator har instruerat samtliga elever gällande klädkoder, beteende och när det gäller att passa tider m.m.

Skolan har en likabehandlingsplan och plan mot kränkande behandling. Skolan har också rutiner för att upptäcka kränkande behandling. Det framgår dock inte att planen ska tillämpas även på arbetsplatserna, där en stor del av utbildningen äger rum. I ämnet svenska har eleverna haft som uppgift att arbeta med yrkesjargong och att senare observera den ute på arbetsplatsen. Företagens handledare har också involveras och informerats om detta arbete.

Skolinspektionen bedömer att eleverna får en bra grund och förberedelse under den skolförlagda delen innan de går ut på sina arbetsplatser.

Skolinspektionen bedömer skolan behöver förtydliga sina planer avseende arbetet mot kränkande behandling så att det framgår att de även omfattar elevernas arbetsplatsförlagda lärande.

- ***Hur hanterar skolan elever med svag motivation och/eller bristande social kompetens?***

En lärlingselev måste enligt yrkeslärarna ha tillräckligt stark motivation för att orka följa arbetsplatsens tider och särskilda förutsättningar, vilket kan vara tufft för en ung person. Rektor bedömer att det troligen finns fler elever med svag motivation och/eller bristande social kompetens inom lärlingsutbildningen jämfört med den skolförlagda. Elevernas svårigheter kan orsaka problem på arbetsplatserna. Skolan arbetar vidare med de elever som har svårt med t.ex. sociala kontakter på arbetsplatserna. Åtgärdsprogram skrivs vid behov och det finns mallar för detta. Därför är det viktigt med vuxenkontakter varför yrkeslärarna, som har mycket tid med eleverna både i skola och på arbetsplats också är mentorer för eleverna på respektive program. Om en elev har upprepad eller omotiverat hög frånvaro, samtalar i första hand mentor, i andra hand rektor, med eleven och vårdnadshavare om orsaker och konsekvenser. Mentor rapporterar

hög frånvaro och åtgärder i ett särskilt dokument till rektor för kännedom. Målet är att hitta nyckelfaktorer och vidta åtgärder som leder till att eleven ökar sin närvaro. Enligt rektor är grupperna vid skolan ganska små, vilket gör att lärarna kan ha bra överblick över elevernas närvaro.

Skolinspektionen bedömer att skolan har ett utvecklat arbete med att arbeta med elever med svag motivation genom att ta fram individuella lösningar.

- ***Kan arbetsplatserna anpassas till elever med särskilda behov?***

Skolan har många elever i behov av särskilt stöd. Eleverna screenades under hösten i årskurs ett för att upptäcka eventuella svårigheter Vid skolstarten hade ca en tredjedel av eleverna en bilaga som angav diagnos av något slag, framför allt dyslexi och ADHD, men det fanns också dubbeldiagnoser. Skolan strävar efter att anpassa sin undervisning efter elevens behov och jobbar mycket med muntlig och skriftlig information i mindre grupper.

Behovet av specialpedagogisk kompetens är stort, skolan har en specialpedagogresurs på 50 procent. Skolan försöker enligt rektor ge varje elev en ny chans varje dag. Lärarna och yrkeslärare ska vara sociala fostrare för att skapa självkänslan hos eleverna. Värdegrunden får inte heller glömmas bort. Ordet anställningsbar är enligt yrkeslärarna mycket viktigt då det gäller en yrkesutbildning.

Eftersom många i elevgruppen har haft stora behov i början så har åtgärder enligt rektor vidtagits direkt i klassrummet. För vissa elever har man tillfälligt tagit bort en kurs för att de ska kunna fokusera på andra delar. När det gäller de gymnasiegemensamma ämnena har en pedagog varit anställd för att kunna stödja elever och en dag i veckan finns en ”stödverkstad” där de som behöver kan få hjälp. En del elever har även problem hemma. Särskilt stöd och åtgärdsprogram är ovanliga i yrkesämnen, men förekommer enligt rektor speciellt inom el-ämnena.

Såväl rektor som yrkeslärarna framhåller att skolan genom särskild överenskommelse med en arbetsplats i många fall har möjlighet att göra anpassningar för enskild elev. Skolan har en utbildad specialpedagog anställd och rektors mål är att det ska bli en heltidstjänst. Om elevens problem är mer omfattande tas de upp på elevvårdskonferensen om de avser studieplanen annars inom elevhälsoteamet, där rektor, kurator, skolsköterska, specialpedagog och studie- och yrkesvägledare ingår. Vid behov kan även psykolog och skolläkare konsulteras.

Skolan försöker genom utredning och åtgärdsprogram sätta in åtgärder så tidigt som möjligt att undvika F-varning, då det ju ofta är för sent. Matten är generellt största stötestenen enligt rektor. Alla elever har en individuell studieplan. Stu-

die- och yrkesvägledare samt rektor har det yttersta ansvaret för att dessa stämmer och är pedagogiskt och schematekniskt möjliga att genomföra.

Skolinspektionen bedömer att skolan arbetar aktivt med att hitta arbetsplatser som har möjlighet att göra anpassningar efter enskild elevs behov.

D. Uppföljning och bedömning

I propositionen 2010/11:104 framhåller regeringen att läraren och företrädaren för arbetsplatsen gemensamt bör planera och fördela innehållet i utbildningen, men det är läraren som med stöd av handledarens underlag ska ansvara för betygssättning av alla kurser.

- ***Hur bedöms och betygssätts elevernas yrkeskunskaper?***

Betygs som ingår i årskurs 1 sätts vid slutet av första året. Skolan har kunnat hänföra kurserna till ett bestämt år. Ambitionen är att betygen ska sättas successivt år efter år. Skolan arbetar med ett IT-stöd för betyg och närvaro, som heter Progress. Personalen har fått utbildning i denna lärplattform.

Det finns instrument för att kontrollera likvärdigheten i bedömningen. Förutom IUP och vid behov åtgärdsprogram, har skolan ett systematiskt elevhälsoarbete. Det ges lägesrapporter under terminerna och skolan anordnar en uppsamlingsvecka för att eleverna ska kunna ta igen om de missat något i sin kunskapsinhämtning. Vid tidpunkt för skolans mitterminskonferens meddelas om elev riskerar att få betyget F. Eleverna har samtal om betyg med lärarna.

Generellt har yrkeslärarna mentorskap för elevgruppen. Det finns särskilda dokument som beskriver mentorsuppdraget. Mentorn har huvudansvar för gruppen, närvaron, föräldrakontakter och skriver åtgärdsprogram.

Bedömningen av vad eleven lärt sig under sin APL görs av handledaren och yrkesläraren i samspråk med eleven utifrån utarbetade målmatriser. Yrkeslärarna gör en kontinuerlig formativ bedömning av elevernas kunskapsnivå och dokumenterar detta i elevens lärlingspärm samt vid trepartssamtal.

Betyg i de olika kurserna sätts när kurs är fullgjord, såväl i skola som på arbetsplats. Normalt har handledarens bedömningsunderlag stor betydelse vid betygssättning enligt yrkeslärarna. Eftersom läraren är ute så mycket sker en naturlig kontroll från läraren. Bedömningarna kommuniceras till eleverna kontinuerligt och mer systematiskt vid trepartssamtal.

Yrkesläraren/mentorn har tillsammans med handledaren god kontroll över att de avtalade momenten har genomförts samt dokumenterats i elevpärmen. Elevpärmen är enlig rektor central som dokumentationsunderlag.

Skolinspektionen bedömer att skolan har ett planerat och strukturerat arbetssätt för att bedöma och betygsätta elevernas yrkeskunskaper, dels genom utarbetade målmatriser, dels genom kommunikation via trepartssamtal mellan elev, handledare och yrkeslärare.

- ***Finns tillgång på yrkeslärare som kan undervisa i skolförlagda delar samt kommunicera med handledaren om yrkesinnehållet på arbetsplatserna?***

Enligt skollagen 2 kap. § 13 ska huvudmannen för undervisning använda lärare som har en utbildning som är avsedd för den undervisning som läraren ska bedriva.

Enligt skollagen 2 kap. § 18 får huvudmannen om det inte finns någon lärare att tillgå inom egen organisation som har den utbildning som krävs använda en annan person för att bedriva undervisningen. En sådan person ska:

> *1. vara lämplig att bedriva undervisningen, och*
> *2. i så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som krävs för undervisningen.*

Normalt får en person som avses i 2 kap. § 18 endast användas för bedriva undervisning under högst ett år i sänder, vilket dock inte gäller undervisning i yrkesämne.

Av skolans sju yrkeslärare är tre behöriga, därutöver är en lärare under utbildning och en har sökt pedagogisk utbildning inför 2013. Även de yrkeslärare som inte är behöriga har enligt rektor lång erfarenhet och god kompetens i sina ämnen. Rektor försöker sätta in deras kompetens i ett pedagogiskt perspektiv samt visa hur man bemöter elever i behov av stöd. Under det första verksamhetsåret har mycket satsats för att få till stånd en samsyn på skolan.

Obehöriga lärare anställs endast för ett år i taget. Efter 24 månader krävs det ett undantag för att de ska få fortsätta. Hittills har undantag inte gjorts. De lärare som behöver skaffa sig behörighet är genomgående motiverade att göra det. Endast en av skolans lärare är enligt rektor inte intresserad av att bli behörig.

Det är viktigt att skolan försäkrar sig om att samtliga yrkesprogram har tillgång till yrkeslärare som kan undervisa i skolförlagda delar samt kommunicera med handledaren om yrkesinnehållet på arbetsplatserna.

Som tidigare framhållits behöver skolan även försäkra sig om att yrkeslärarna på samtliga program har tillräcklig med tid avsatt för att både besöka arbetsplatserna och ha undervisning på skolan. Speciellt när successivt nya årskurser tillkommer.

Fortbildning av personalen genomförs bland annat genom huvudmannens centrala kurser. Det finns även en särskild samordnare för lärlingsplatser på

skolan. Samordnaren administrerar kontrakt och avlastar yrkeslärarna före och efter praktikperioder.

- **Skolinspektionen bedömer att Yrkesgymnasiet i Sollentuna bör försäkra sig om att samtliga yrkesprogram har tillgång till yrkeslärare med den utbildning som krävs för uppdraget. Skolan bör sträva efter att anställa behöriga yrkeslärare och detta bör vara ett krav när skolan annonserar efter lärare.**
-

E. Utvärdering och kvalitetsarbete

- ***Hur följs den gymnasiala lärlingsutbildningen upp och utvärderas i syfte att tillvarata erfarenheter för att förbättra och utveckla den?***

I styrningen från koncernledningen ingår att elevenkäter och personalenkäter ska genomföras regelbundet vid Yrkesgymnasierna. För detta finns centralt framtaget material. Handledarna på företagen, yrkeslärarna och eleverna ska enligt rektor alla utvärdera det arbetsplatsförlagda lärandet. Rektor besöker även lärlingsplatser tillsammans med lärarna. Listor på APL-platser och utbildningskontrakt redovisas till huvudmannen.

Var sjätte vecka träffas alla rektorer inom koncernen. Då yrkeslärarna är ensamma på sin inriktning vid skolan har de också behov av att träffa varandra.

Det har ännu inte varit aktuellt att göra några systematiska uppföljningar eftersom skolan fortfarande är under etablering. Men det kommer sannolikt att bli ett koncernkrav att redovisa detta.

Skolinspektionen bedömer att Yrkesgymnasiet behöver utveckla sitt systematiska kvalitetsarbete genom att utvärdera och analysera den arbetsplatsförlagda utbildningen för att ta till vara erfarenheterna och utveckla verksamheten.

Sammanfattning:

1. **Genomförs det arbetsplatsförlagda lärandet inom lärlingsutbildningen i enlighet med gymnasieskolans styrdokument och i samverkan med det lokala arbetslivet så att utbildningens kvalitet säkerställs?**

Skolinspektionen bedömer att det arbetsplatsförlagda lärandet inom gymnasial lärlingsutbildning vid Yrkesgymnasiet i Sollentuna genomförs i enlighet med styrdokumenten och i samverkan med det lokala arbetslivet så att utbildningens kvalitet säkerställs. Yrkesgymnasiet har en uttalad strategi att erbjuda lärlingsutbildning inom flertalet av de nationella yrkesprogrammen, vilket också utgör skolans profil. Skolans yrkeslärare har enligt rektor god yrkeskompetens men

saknar föreskriven pedagogisk kompetens. Av skolans sju yrkeslärare är tre behöriga, därutöver är en lärare under utbildning och en har sökt pedagogisk utbildning inför 2013. Det är viktigt att skolan försäkrar sig om att samtliga yrkesprogram har tillgång till yrkeslärare som kan undervisa i skolförlagda delar samt kommunicera med handledaren om yrkesinnehållet på arbetsplatserna.

Kvaliteten på arbetsplatsen och dess handledare säkerställs genom kontinuerliga besök och handledarutbildning på arbetsplatsen alternativt i skolan. Skolinspektionen bedömer att skolan har en hög ambition när det gäller lärarnas regelbundna arbetsplatsbesök, men det finns ett behov av att se över att yrkeslärarna ges förutsättningar att genomföra besöken.

2. Ser skolan till att de skolförlagda och arbetsplatsförlagda momenten fogas samman så att kvaliteten och likvärdigheten i de yrkesinriktade delarna av lärlingsutbildningen säkerställs?

Skolinspektionen bedömer att Yrkesgymnasiet i Sollentuna ser till att de skolförlagda och arbetsplatsförlagda momenten, utifrån de förutsättningar som finns inom gymnasial lärlingsutbildning, fogas samman så att kvaliteten och likvärdigheten i de yrkesinriktade delarna av lärlingsutbildningen säkerställs. De utbildningskontrakt som skolan upprättar med arbetsplatserna saknar dock uppgifter om fördelning och omfattning av utbildningens innehåll mellan arbetsplats och skola. Skolan har tillsammans med de båda andra koncernskolorna i regionen fungerande programråd.

Skolinspektionen konstaterar att elevernas situation ute på arbetsplatserna är god. Eleverna trivs och får stöd i den arbetsgemenskap de tillhör. Skolan behöver ändå hitta en struktur för att säkerställa att arbetsplatsens värdegrund ligger i linje med skolans krav. Skolan har ett planerat och strukturerat arbetssätt för att bedöma och betygsätta elevernas yrkeskunskaper, dels genom bedömningsunderlag, dels genom en god kommunikation och trepartssamtal mellan elev, handledare och yrkeslärare.

Slutligen bedömer Skolinspektionen att det systematiska kvalitetsarbetet vid Yrkesgymnasiet behöver utvecklas. Skolan är visserligen i en etableringsfas men skolan har ännu inte påbörjat något systematiskt arbete för att sammanställa och analysera elevernas resultat.

Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete i syfte att höja verksamhetens kvalitet i första hand bör genomföras inom följande områden:

- **Skolinspektionen bedömer att Yrkesgymnasiet i Sollentuna bör försäkra sig om att samtliga yrkesprogram har tillgång till yrkeslärare med den utbildning som krävs för uppdraget. Skolan bör sträva efter att anställa behöriga yrkeslärare och detta bör vara ett krav när skolan annonserar efter lärare.**
- **Skolan behöver försäkra sig om att yrkeslärarna på samtliga program har tillräcklig tid avsatt för att både besöka arbetsplatserna och ha undervisning på skolan. Speciellt när successivt nya årskurser tillkommer vid skolan.**
- **Skolan behöver precisera utbildningskontraktens innehåll, så att det framgår vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen och omfattningen av dessa delar.**

- **Skolan behöver förtydliga sina planer avseende arbetet mot kränkande behandling så att det framgår att de även omfattar elevernas arbetsplatsförlagda lärande.**

- **Skolan behöver utveckla sitt systematiska kvalitetsarbete genom att utvärdera och analysera den arbetsplatsförlagda utbildningen för att ta till vara erfarenheterna och utveckla verksamheten.**